

együtt a népek testvériségét. Lehetővé vált végre a sovínizmustól mesterségesen egymás ellen uszított testvérnépek őszinte békéje és harmóniája. Ennek a harmóniának következményeként megindult az egyre mélyebb kulturális közlekedés is. Most már nem ismeretlen előttünk a népi demokratikus országok irodalma, művelődése: egyre több könyvüket olvashatjuk, egyre több értéküket ismerkedhetünk meg.

Igy került sor három cseh kommunista újságíró: Szvoboda, Tucsková és Szvobodová — egy férfi, két asszony — figyelemreméltó könyvének magyar kiadására. Harci dokumentum ez a könyv, dokumentuma a csehszlovák dolgozók osztályöntudatának, forradalmi éberségének, cselekvőkészségének. 1948 februárjának prágai eseményeiről számol be a három szerző, az adatok napló-szerű hitelével, az élmény friss lendületével. Lényegében kilenc nap története sűrűsödik egybe ezeken a lapokon: a február 17. és 25. közti napok.

Tudjuk, hogy ezekben a napokban Csehszlovákia népe történelmi választást előtt állt. A kormányban, parlamentben, az állami élet pozícióiban még fontos helyeket töltöttek be a reakció képviselői. Az elnöki hatalom a rosszemlékű Benes Eduárd kezében volt; a burzsoázia pártjai pedig államsínyre készültek. Számítottak ebben az imperialista hatalmak támogatására is. A kormánymunka szabotálásával, Gottwald kormányából való tömeges kiválásukkal meg akarták bénítani az államgépezetet. Azt remélték, hogy a kormányválság felidézésével teljesen átjátszhatják a reakció kezére a hatalmat. A könyv elmeséli, mint hiúsultak meg ezek a mesterkedések, mint zúzta össze Zenkl, Drtina, Krajina és a többi burzsoá politikus cselvetéseit a csehszlovák munkásosztály osztályharcos szellem. kemény kiállása. A Csehszlovák Kommunista Párt harci ébersége. A reakció megbukott, s 1948 február 25. után Csehszlovákia népe megindulhatott a szocializmus útján.

ANGYAL ENDRE

JÓKAI MÓR: SÁRGA RÓZSA.

A Szépirodalmi Kiskönyvtár által most kiadásra került Jókai kis regény, a Sárga Rózsa az írónak nem a legismertebb regényei közé tartozik. S vajjon miért ez az írása került kiadásra? Jókai a Sárga Rózsa c. regényét pályájának utolsó éveiben írta, amikor már ő is belátta, hogy a képzelet váraitra épített, a valóság takargatására vagy annak megszépítésére szolgáló írásainak nem sok az értelme. Új témakört keresett a valóság talajából, amit úgy ahogy van, megmászhatatlanul örökíthet meg művészetével.

A Sárga Rózsa valóban ilven írásmű.

A történet röviden: egy csikósnak és egy

gulyásnak versengése a kocsmárosleány kezéért. Jókai alakjait nem díszíti fel az akkori idők divatja szerint mindenféle népies cicomákkal, hanem őket a maga valójukban, társadalmi harcaikban állítja élénk. Décsi Sándorban, főhősében, megrajzolja a magyar pusztai élet eszményi alakját, az egyeneslelkű, erős, bátor, becsületes magyart.

A Sárga Rózsa megőrizte egy század után is számunkra a Hortobágy igazi arcát. Aki olvassa, az szinte az Alföld levegőjével szívja tele tüdejét, s megismerheti belőle a pusztai élet minden mozzanatát, ellátva az író színes nyelvezetével, de a maga teljes, megmászhatatlan, hű valóságában.

LÁZÁR GYÖRGY

VÖRÖSMARTY MIHÁLY: VÁLOGATOTT KÖLTEMÉNYEI. (Szépirodalmi Könyvkiadó.)

Százötven éve született: mondták már konzervatív nemesnek és multja dicsőségén kesergő búsmagyarnak, pesszimista filozófusnak és örületbe bukó zseninek, romantikusnak és klasszikusnak, Habsburg-pártinak és dekadensnek — a maga emberét látta benne a terebélyesedő budzsoázia felé kacsintgató gentry, a Milencum, a ferencjózsefi „boldog békeidők” hamis fényében tündöklő hivatalos Magyarország csakúgy, mint a Horthy-rezsim fajmagyarkodó, alpatrióta kultúrbürokráciái, s a sok csitógó frázis, ünnepélyes körmondat, a nyugatról importált izmusok zavaros tömkelegében elszikkadt a lényeg: Vörösmarty a nép költője, — ha a szónak nem is olyan közvetlen értelmében, mint Petőfi és Arany, — költészete haladó költészet. S ez a költészet igazán csak ma, a felszabadult Magyarországon indulhat el hódító útjára, hogy eljusson a nép, a nemzet nagy fiait megillető méltó helyre: a nép szívébe.

Vörösmarty költői pályájának kezdete egybeesik a reformkorral. A reformkor Magyarországon a feudalizmus mélyreható válsága: az osztrák gyarmatosítás, ellentétbe állítja egymással a termelőerőket és a termelési viszonyokat. A nemesség rádőbben arra, hogy a dolgok menetén egyedül csak a polgári átalakulás segíthet, de azt már nem látja tisztán, hogyan lehetne ezt a polgári átalakulást úgy megvalósítani, hogy kiváltságai, vezetőszerpe továbbra is megmaradjon. Szeretné felszámolni a gyarmati függést, de tudja, hogy ehhez fel kéne számolni a jobbágyak földesúrtól való függését is, mert a függetlenséget csak nemzeti egységfronttal lehet kiharcolni. Egyszóval a nemesség kompromisszumot akar: olyan polgári átalakulást, melyben néhány, a maga számára jelentős változtatással tovább élnek, uralkodnak a feudális viszonyok. Vörösmarty költészetében a reformkor nemesi ideológiájának ez az ellentmondásos jellege legjobban a „Za-

lán futása"-ban és a „Csongor és Tünde"-ben tükröződik. Ha párhuzamot vonunk a két mű között, azonnal lárvuk, hogy míg a „Zalán futása"-ban (1825) Vörösmarty a nemzet ébresztőjeként lép fel, addig a „Csongor és Tünde" (1831) letérést jelent erről a progresszív útról, menekülést a reformkor problémáinak elenimondásai elől. A „Zalán futása" harci riadó a nemesség táborában: a mult, az ősök dicsőségének felidézésével felelő az elfajult magyart (nemest) a passzivitásból, az eltompult álomból, hogy erős, felkészült legyen az elkövetkező idők nagy küzdelmeiben (legyen ereje kivívni a nemzet függetlenségét, véghezvinni a polgári áta.ku.ást). Ezzel szemben a „Csongor és Tünde" elfordulás a valóságtól, elfordulás a reformkor nagy problémáitól, a tündérvilág csodabirodalmába való bujdosás e problémák marcangoló ellentmondásai elől. Természetesen ez nem jelenti, hogy Vörösmarty végleg elfordult a reformkor nagy kérdéseitől, csupán időleges elfordulásról lehet szó, hisz a költő éppen osztálykorlátainál fogva nem látta, nem láthatta meg, hogy az egyedül lehetséges helyes út a jobbgáyság felszabadításán át vezet a nemzet függetlenségének kivívása, a polgári átalakulás megvalósulása felé. Ezért menekül éppen a „Csongor és Tünde" álomvilágába. De — amint Horváth elvtárs mondotta — „a tömegáramlat lerántja Vörösmartyt a filozofáló passzivitás, a pesszimizmus egéből" s bár erősen él még benne a parasztforradalmaktól való nemesi osztályfélelem, az 1846-as galiciai parasztfelkelés az elnyomott nép problémái felé tereli figyelmét. A lengyel nemesek függetlenségi harcát megbuktatja a bécsi kormány által felbujtatott galiciai jobbgáyk lázadása s bár Vörösmarty látja, hogy a felkelés igazi oka a nemesek embertelen jobbgáykizsákmányolása:

... Sóvár szemmel néz ég felé,
mert hajh, a föld! az nem övé,
neki a föld még sírnak is kemény:
nincsen remény (Emberek.)

mégis a költemény végén a felkelést „testvérgyűlölési átok"-nak nevezi. A vers nyilvánvaló ellentmondása is egyedül Vörösmarty nemesi osztálykorlátaival magyarázható.

Az események sodrában költészete egyre inkább politikai tartalmat kap: megírja az „Országház"-át, a „Jós"at"-ot, melynek lelkesítő optimizmusa harcos előremutatás 48 felé. S most fordul igazán Vörösmarty az elnyomott nép problémái felé, verseiben felveti a jogoknak a népre való kiterjesztésének kérdését, ezzel a gondolattal foglalkozik prózai írásában s ez a problémafelvetés a szabadságharc kitörése után követeléssé erősödik. Vörösmarty nagy politikai

fejlődésének verssé érlelődése a „Szabad sajtó" s a „Csatadai", mely kifejezésének erejével, képeinek liuktető, magávalragadó lendületével Petőfi nagy illyentémájú versei mellé magasodik.

Aztán jön Világos, az összeomlás. Megírja „Görgei"-t, melyben elátkozza a végső harcot eláruló fővezért, aki odadobla a gyűlölt osztrákoknak a népet, nemzetet, függetlenséget.

Ami ezután következik, az már szinte nem is élet a költő számára: bujdosás Világos után, majd harc a halálhozó betegség ellen — és két nagy vers. Vörösmarty költészete ebben a két versben ér csúcspontjára. Az a kétségbeesés, az örületbebukó reménytelenség, amit érzett a szabadságharc bukása után, mely az ő emberj és költői pályáját is derékbatörte, az a fájdalom, eszeveszett düh és elkeseredés, mely elfogta, látva a nagyszerű tervek semmibefoszlását, érezve a Bach-korszak hullasztatól fojtogató levegőjét, a szenvedély szinte emberfeletti erővel tör elő ebben a két versben.

... A vész kitört. Vérfagyalagó keze
emberfejekkel labdázott az égre,
emberszívekben dúltak lábai.
Lélekzetétől megdermedt az élet...
(Előszó.)

És mégis: hiába az elkeseredés, a kilátástalanság és reménytelenség, a céltudatlanságba hanyatló pesszimizmus, a Vén cigányban lenyűgöző képen villan fel a remény: „Lesz még egyszer ünnep a világon". S ez Vörösmarty költészetének végső értelme.

Külön elismerés illeti a kötet összeállítóját, Lukácsy Sándort, aki a könyv élet írt világos, egyszerű előszavával, s a jegyzetekben minden verssel külön-külön foglalkozó magyarázataival hozzásegíti haladó hagyományaink felé szeretettel, érdeklődéssel forduló dolgozó népünket a nagy költő megértéséhez, költészetének helyes értékeléséhez, ahhoz, hogy Vörösmarty költészetének legjavát felhasználhassuk a békéért, a szocializmus megvalósításáért vívott nagy harcunkban.

PAPP ZOLTÁN

ALEXANDR GONCSÁR: ARANY PRÁGA. (Új Magyar Könyvkiadó.)

„Erdélyben utaztunk át. Szerelvényünk dübörgött az alagutakban és éppen azok mellett a szakadékok mellett repült tovább, ahol tavaly a mi tüzelőállásaink voltak. Két napig rohant velünk a vonat a Maros mentén, a vad Maros mentén, amelyen, emlékszel, egy szeles októberi éjtszakán keltünk át... Úgy érzem, hogy a földek amelyeken harcolva jártunk, örökre szívünkhez közel maradnak. Én például már nem tudom közömbösen hallgatni a román vagy a magyar beszédet, nem tudom hidegvérően